

LATVIJAS REPUBLIKAS SATVERSMES TIESAS TIESNESIS

Jura Alunāna iela 1, Rīga, LV 1010

Tālrunis: 67830735, 67210274 Fakss: 67830770
e-mail: tiesa@satv.tiesa.gov.lv

Satversmes tiesas tiesneša

Jāņa Neimaņa

ATSEVIŠĶĀS DOMAS

Rīgā 2018. gada 1. novembrī

lietā Nr. 2018-04-01

“Par likuma “Par nekustamā īpašuma nodokli” 7. panta trešās daļas, ciktāl tā neparedz nekustamā īpašuma nodokļa papildlikmes maksāšanas pienākuma izbeigšanos par neapstrādātu lauksaimniecībā izmantojamo zemi, atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 105. pantam”

1. Satversmes tiesa 2018. gada 18. oktobrī pieņēma spriedumu lietā Nr. 2018-04-01 “Par likuma “Par nekustamā īpašuma nodokli” 7. panta trešās daļas, ciktāl tā neparedz nekustamā īpašuma nodokļa papildlikmes maksāšanas pienākuma izbeigšanos par neapstrādātu lauksaimniecībā izmantojamo zemi, atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 105. pantam”. Satversmes tiesa nosprieda atzīt esošo kārtību par atbilstošu Latvijas Republikas Satversmes 105. pantam.
2. Es nepiekrītu Satversmes tiesas spriedumam, jo uzskatu šādu likumdevēja risinājumu par neatbilstošu nodokļu tiesību sistēmai būtiskam principam – tiesiskās noteiktības principam.

3. Augstākās tiesas raksturotā problēma neizceļas no tiesiskā regulējuma neesības, kā to pieteikumā norādījusi Augstākā tiesa, bet gan no likuma "Par nekustamā īpašuma nodokli" 6. panta pirmās daļas otrā teikuma un Ministru kabineta 2010. gada 13. jūlija noteikumu Nr. 635 "Kārtība, kādā apseko un nosaka neapstrādātās lauksaimniecībā izmantojamās zemes platību un sniedz informāciju par to" 6. punkta veidotās regulējuma sistēmas.

Likuma "Par nekustamā īpašuma nodokli" 6. panta pirmā daļa noteic, ka pašvaldības par nekustamā īpašuma nodokļa apmēru *kārtējam taksācijas gadam* paziņo nodokļa maksātājam vai tā pilnvarotai personai līdz tā paša gada 15. februārim, nosūtot maksāšanas paziņojumu viņam vai viņa pilnvarotai personai pēc norādītās adreses. Nodokļa maksāšanas paziņojuma nosūtīšanas termiņš par neapstrādātu lauksaimniecībā izmantojamo zemi ir *nākamā taksācijas gada 15. februāris.*" Savukārt, saskaņā ar Ministru kabineta 2010. gada 13. jūlija noteikumu Nr. 635 "Kārtība, kādā apseko un nosaka neapstrādātās lauksaimniecībā izmantojamās zemes platību un sniedz informāciju par to" 6. punktu lauksaimniecībā izmantojamās zemes platība netiek uzturēta labā lauksaimniecības un vides stāvoklī, ja *līdz kārtējā gada 1. septembrim* tajā *vismaz vienu reizi* nav veikta pļaušana, zāles novākšana vai sasmalcināšana un izkliešana.

Tādējādi rodas Augstākās tiesas pieteikumā akcentētā tiesiska rakstura problēma, ka nekustamā īpašuma īpašnieks tiek noteikts par nodokļa parādnieku *nodokļa papildlikmes apmērā nākamajā taksācijas gadā*, bet nodokļa papildlikmes piemērošanas radītās saistības tiesiskās *sekas tiek attiecinātas uz iepriekšējo taksācijas gadu*, t.i., tās gulstas uz nodokļa maksātāju, kurš par tādu bija iepriekšējā taksācijas gada 1. janvārī. Ja nodokļa maksātājs iepriekšējā taksācijas gada laikā mainās, vienalga par nodokļa papildlikmes parādnieku tiek uzskatīts tas nodokļa maksātājs, kurš par tādu bija iepriekšējā taksācijas gada 1. janvārī. Savukārt šis nodokļa maksātājs ne vienmēr var ietekmēt lauksaimniecībā izmantojamās zemes

apstrādāšanu līdz kārtējā gada 1. septembrim, t.i., nodokļa piemērošanas faktisko sastāvu.

Likuma “Par nekustamā īpašuma nodokli” 6. panta pirmās daļas otrais teikums ietiecas jau izpildītās nodokļa saistībās ar atpakaļvērstu spēku.

4. Nekustamā īpašuma nodoklim ir fiskāls mērķis – apmierināt budžeta vajadzības. Savukārt paaugstinātam nekustamā īpašuma nodoklim par lauksaimniecībā izmantojamas zemes neapstrādāšanu ir arī sociāls mērķis – motivēt nekustamā īpašuma īpašnieku apstrādāt lauksaimniecībā izmantojamo zemi, bet, ja tas to nedara jeb rīkojas “sociāli nevēlami”, apgrūtināt ar papildu nodokļa saistību. Šāds nodoklis sasniegtu savu sociālo mērķi, ja nodokļa maksātājs varētu pakārtot savu darbību nodokļa regulējumam. Lai nodokļa maksātājs varētu pakārtot savu darbību nodokļa regulējumam, nodokļa saistības noteikšanai jābūt tiesiski paredzamai. Tiesiska paredzamība neaptver tikai iespēju matemātiski aprēķināt nodokļa maksājumu, bet visupirms saprast, vai un kā nodokļa maksātājam ir jāpakārto sava darbība.

Aplūkojamā gadījumā valsts ar nekustamā īpašuma nodokļa papildlikmi ir iecerējusi sagaidīt no nekustamā īpašuma īpašnieka, lai tas rīkotos sabiedrībā sociāli pieņemami un apstrādātu lauksaimniecībā izmantojamo zemi (*vismaz reizi gadā līdz kārtējā gada 1. septembrim tajā veiktu pļaušanu, zāles novākšanu vai sasmalcināšanu un izklieģšanu*). Taču šādas papildlikmes attiecināšana uz iepriekšējo taksācijas gadu nesasniedz savu mērķi, ja nekustamā īpašuma īpašnieks lauksaimnieciskā gada sākumā ir mainījies un tam vairs nav nekāda tiesiska sakara ar sava bijušā īpašuma apsaimniekošanu. Tad nodoklis kļūst vienkārši par fiskālu papildmaksājumu, kura iestāšanos nodokļa maksātājs nevarēja paredzēt, jo tā piemērošanas faktiskā sastāva apstākļus vairs nevarēja ietekmēt. Citiem vārdiem sakot, nekustamā īpašuma īpašnieks, kurš atsavinājis savu lauksaimniecībā izmantojamo zemi pavasarī, nav vairs noteicējs pār tā apsaimniekošanu un stāvokli 1. septembrī, bet tomēr atbilstoši likuma “Par nekustamā īpašuma

nodokli” 6. panta pirmās daļas otrajam teikumam ir nodokļa parādnieks par lauksaimniecības zemes neapstrādāšanu.

Šādas situācijas noregulējums ir netaisnīgs. Tiesību norma nesamērīgi ierobežo Satversmes 105. pantā noteiktās tiesības uz īpašumu.

5. Nepiekrītu tiesas secinājumam, ka neesot saudzējošāks līdzeklis, kas nodrošinātu tikpat efektīvu un skaidru papildlikmes aprēķināšanu un iekasēšanu, neradot papildu finansiālo un administratīvo slogu.

Nekustamā īpašuma nodokļa sociālo mērķi var panākt Satversmei atbilstošā veidā, ja nodokļa papildlikmi par neapstrādātu lauksaimniecībā izmantojamo zemi piemēro ar nākamo taksācijas gadu pēc brīža, kad konstatēta lauksaimniecībā izmantojamās zemes neapstrādāšana. Tas nozīmē, ka nodokļa papildlikmes piemērošanai nebija jāpiešķir atpakaļvērsts spēks, bet uz priekšu vērsts spēks. Tādā veidā nekustamā īpašuma īpašnieks (neatkarīgi no īpašuma tiesību iegūšanas brīža) varētu paredzēt, kāda nodokļa likme viņam tiks piemērota un kas jāveic, lai nodokļa saistības būtu paredzamas.

Savukārt nekustamā īpašuma pircējs tā iegādes brīdī varētu novērtēt un tiesiskā ceļā pārbaudīt (pieprasot uzziņu par savām tiesībām no nodokļa administrācijas), vai iegādājamais nekustamais īpašums atbilst neapstrādātas lauksaimniecībā izmantojamās zemes statusam un tādējādi, vai nākamajā taksācijas gadā tiks noteikta nodokļa papildlikme. Tas būtu iespējams arī tad, ja lauksaimniecībā izmantojamās zemes īpašnieka maiņa notiktu pat vairākas reizes vienā gadā. Atbilstoši saņemtajām ziņām un lauksaimniecības zemes stāvokļa novērtējumam nekustamā īpašuma pircējs var pakārtot savu rīcību: izvēlēties, vai slēgt darījumu un ar kādiem darījuma noteikumiem, tostarp noteikumiem par cenu, ja pats pircējs vairs nevarēs panākt lauksaimniecības zemes apstrādāšanu iegādes gadā.

Tādā veidā arī netiktu nošķirts nodokļa un nodokļa papildlikmes parādnieks; es piekrītu, ka tam jābūt vienotam.

6. Nepiekrītu tiesas uzskatam, ka nodokļa papildlikmes par neapstrādātu lauksaimniecībā izmantojamo zemi piemērošanas netaisnīguma problēmu nekustamā īpašuma īpašnieks var risināt ar privāttiesiskiem līdzekļiem, vienojoties par papildlikmes maksāšanas kārtību. Manā ieskatā, privātpersonām ar civiltiesiskiem līdzekļiem nav jānovērš publisko tiesību taisnīguma deficīts. Tā ir konstitucionāla problēma, nevis privāttiesiska. Protams, mūsu sabiedrība ir pieradusi sadzīvot ar neracionālu tiesisko regulējumu, izveidojot dažādas konstrukcijas, taču tas nav privātpersonu uzdevums. Tiesiskajam mehānismam ir jāstrādā tā, lai sabiedrībai nav jāmeklē palīg līdzekļi tiesiskās noteiktības un paļāvības apdraudējuma riska novēršanai.

Turklāt, jāņem vērā, kā tiesa norādījusi, ka lauksaimniecības zemes īpašnieki taksācijas gadā var mainīties vairākkārt. Tādos gadījumos nekustamā īpašuma īpašnieks, kas par tādu bija taksācijas gada 1. janvārī, vēl varētu ar pirmo zemes pircēju vienoties par līgumisku atbildību gadījumā, ja pircējs lauksaimniecības zemi neapstrādās, bet šādas līgumiskas atbildības vēlāka īstenošana var būt neiespējama, ja zemes pircējs to pārdos vēl tālāk. Tad zemes apstrādāšana būs atkarīga jau no trešā vai vēl tālāka pircēja, ar kuru nekustamā īpašuma īpašniekam, kas par tādu bija taksācijas gada 1. janvārī, nav nekādu tiesisko attiecību.

7. Satversmes tiesas secinājumu par apstrīdētā regulējuma atbilstību Satversmei izšķīra Lauku atbalsta dienesta paskaidrojums, ka tā izdotā iekšējā kārtība paredzot par neapstrādātu lauksaimniecības zemi atzīt tikai tādu, kurā nevis vismaz vienu reizi gadā nav veikta pļaušana, zāles novākšana vai sasmalcināšana un izkliešana (atbilstoši Ministru kabineta 2010. gada 13. jūlija noteikumu Nr. 635 “Kārtība, kādā apseko un nosaka neapstrādātās lauksaimniecībā izmantojamās zemes platību un sniedz informāciju par to” 6. punktam), bet gan kurā vairāk kā gadu netiek veikta pļaušana, kura sāk aizaugt ar koku vai krūmu atvasēm vai jau ir aizaugusi. Tas nozīmējot, ka nekustamā īpašuma nodokļa parādnieks, kas par tādu uzskatāms taksācijas

gada 1. janvārī, var apzināties, ka nākamajā taksācijas gadā saņems nodokļa rēķinu papildlikmes apmērā.

Satversmes tiesa nav ievērojusi, ka Lauku atbalsta dienesta iekšējo pārvaldes priekšrakstu normas ir atšķirīgas no tā, ko noteicis Ministru kabinets ar ārēju normatīvo aktu. Manuprāt, Satversmes tiesas priekšstatam par tiesību sistēmu jāveidojas no ārēju tiesību normu radītās tiesību sistēmas, jo tieši tās rada personai tiesiskas sekas.

8. Satversmes tiesa atzina, ka *“tiesas pieteikuma gadījumā lietas izlemšanai nozīmīgi ir konkrētās lietas apstākļi”*. Šāda tiesas atziņa sākotnēji norādīta Satversmes tiesas 2013. gada 19. novembra sprieduma lietā Nr. 2013-09-01 13.2. punktā un atkārtota 2017. gada 15. jūnija sprieduma lietā Nr. 2016-11-01 12.1. punktā. Satversmes tiesa arī atzina, ka *“tiesību normu nevar izprast ārpus tās piemērošanas prakses”*. Sekojot šīm atziņām, Satversmes tiesa aplūkojamā lietā arī izdarījusi secinājumu par administratīvās lietas faktiem, ka pieteicēja administratīvajā lietā varēja savlaicīgi veikt darbības, kas nepieciešamas, lai novērstu iespējamās negatīvās sekas, kas izriet no papildlikmes maksāšanas pienākuma.

Saskaņā ar Satversmes 85. pantu un Satversmes tiesas likuma 16. panta 1. punktu Satversmes tiesa, pārbaudot likuma atbilstību Satversmei, izlemj tikai tiesību jautājumus. Satversmes tiesas kompetencē nav izlemt tās attiecīgās lietas (civillietas, krimināllietas, administratīvās lietas), kurā tiesa iesniegusi pieteikumu, fakta jautājumus.

Zemāka juridiskā spēka tiesību normas pārbaudes un tiesību normas interpretācijas mēraukla ir augstāka juridiskā spēka tiesību norma un nevis kāda faktiskā gadījuma apstākļi. Turklāt jāievēro, ka faktisko gadījumu daudzveidība Satversmes tiesai var arī nebūt zināma. Administratīvajā tiesā var tikt iesniegti pieteikumi arī citās lietās par nekustamā īpašuma nodokļa papildlikmes maksāšanu, kurās faktiskie apstākļi var būt atšķirīgi no konkrētās administratīvās lietas, kurā Augstākā tiesa iesniedza pieteikumu. Ja, sniedzot likuma normas interpretāciju, Satversmes tiesa vadīsies no

individuālas lietas faktiskajiem apstākļiem, tā riskē nesniegt tādu tiesību normas saistošu interpretāciju, kura izmantojama un piemērojama visos nenoteikta skaita gadījumos.

Tādējādi tiesību normu konkrētās kontroles gadījumā Satversmes tiesai nav nozīmīgi konkrētās lietas apstākļi, kurā tiesa iesniegusi pieteikumu. Tiesa, noskaidrojot tiesību normas saturu, nevar vadīties no tiesību piemērošanas prakses. Tiesību piemērošanas prakse ir tikai tiesību palīgavots. Tiesību piemērošanas prakse var būt kļūdaina. Ja Satversmes tiesa tiesību normas saturu noskaidrotu pēc kļūdainas normas piemērošanas prakses, tā atrastos kļūdainu priekšstatu varā.

Tiesnesis

J. Neimanis